

ОТАЛИК ИЖТИМОЙ ИНСТИТУТ СИФАТИДА

Рустамов Жахонгир Икром ўғли

“Оила ва гендер” илмий-тадқиқот институти илмий ходими,
социология фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD).

<https://doi.org/10.5281/zenodo.13340503>

Аннотация. Мазкур мақолада оталарнинг ижтимоий институт сифатидаги роли ва унинг замонавий жамиятдаги аҳамияти таҳлил қилинди. Мақолада турли маданиятлар ва давлатлар бўйича оталар институтининг ривожланиши, гендер тенглиги ва ижтимоий барқарорликка таъсири, ҳамда рақамли даврдаги оталарнинг роли ёритилди.

Калим сўзлар: Оталар институти, ижтимоий институт, гендер тенглиги, болалар тарбияси, иқтисодий таъминловчи, ижтимоий барқарорлик, рақамли давр, оилавий ривожланиш.

FATHERHOOD AS A SOCIAL INSTITUTION

Abstract. This article analyzes the role of fathers as a social institution and its significance in modern society. The article highlights the development of the institution of fathers in different cultures and countries, its impact on gender equality and social stability, as well as the role of fathers in the digital age.

Keywords: institution of fathers, social institution, gender equality, children's education, economic provider, social stability, digital era, family development.

ОТЦОВСТВО КАК СОЦИАЛЬНЫЙ ИНСТИТУТ

Аннотация. В данной статье проанализирована роль отцов как социального института и его значение в современном обществе. В статье освещено развитие института отцов в разных культурах и странах, его влияние на гендерное равенство и социальную стабильность, а также роль отцов в цифровую эпоху.

Ключевые слова: институт отцов, социальный институт, гендерное равенство, образование детей, экономический провайдер, социальная стабильность, цифровая эра, развитие семьи.

КИРИШ

Ижтимоий институтлар жамиятда турли ижтимоий жараёнларни ташкиллаштириш ва уларни тизимлаштиришда муҳим роль ўйнайди. Оталар институти ҳам шундай ижтимоий институтлардан бири бўлиб, жамиятда оталарнинг роли ва масъулиятини белгиловчи муҳим тизимдир. Оталарнинг жамиятдаги ўрни ва вазифалари маданий, ижтимоий ва иқтисодий шароитларга қараб ўзгариб, замонавий жамиятда янги кўринишлар олмоқда.

Оталар институтининг ривожланиши нафақат оталарнинг оиладаги ва жамиятдаги роли, балки уларнинг болалар тарбиясидаги иштироки ва иқтисодий фаоллиги билан ҳам боғлиқ. Замонавий тадқиқотлар ва статистика маълумотлари оталарнинг жамиятдаги ўрни ва унинг аҳамиятини тушунишда муҳим аҳамият касб этади.

Ушбу мақолада оталарнинг ижтимоий институт сифатидаги ролини, унинг эволюциясини, ҳамда замонавий жамиятдаги аҳамиятини чуқурроқ таҳлил қиламиз.

Оталар институтининг жамиятдаги роли ва унинг эволюциясини тушуниш, унинг замонавий аҳамиятини таҳлил қилиш муҳим аҳамиятга эга. Бу мақолада асосий эътибор оталарнинг жамиятдаги ижтимоий вазифалари, болалар тарбиясидаги роли, ҳамда унинг гендер тенглиги ва иқтисодий барқарорликка таъсирига қаратилади.

Мақоланинг мақсади оталарнинг жамиятдаги роли ва унинг замонавий шароитларда қандай ўзгарганини тушунишга ёрдам беришдир.

Тадқиқот усуллари

Ушбу мақолани тайёрлашда адабиётлар таҳлили, статистик маълумотларнинг таққосланиши ва замонавий тадқиқот натижаларининг чуқур таҳлили каби усуллари қўлланилади. Турли давлатлар ва маданиятлар бўйича оталарнинг ролини аниқлаш мақсадида мавжуд маълумотлар ўрганилади. Шунингдек, глобал ва маҳаллий миқёсда оталар институтининг ривожланишини таҳлил қилиш учун қиёсий таҳлил усулидан фойдаланилади.

АСОСИЙ ҚИСМ

Оталик жамиятнинг муҳим ижтимоий институти сифатида асрлар давомида ривожланиб, ҳар бир маданиятда турлича шаклланиган. Бугунги кунда оталикнинг жамиятдаги ўрни нафақат оиладаги бошчи сифатида, балки болалар тарбиясида, ижтимоий фаолиятда ва гендер тенглигини таъминлашда ҳам катта аҳамиятга эга. Оталарнинг жамиятдаги роли ва масъулиятини тушуниш жамиятнинг ижтимоий ва иқтисодий барқарорлигига таъсир кўрсатади.

Ушбу мақолада оталикнинг ижтимоий институт сифатидаги ривожланиши, унинг жамиятдаги ўрни ва замонавий дунёдаги аҳамияти таҳлил қилинади.

Тадқиқотлар натижалари оталарнинг болалар тарбиясидаги иштироки жамиятда ижтимоий барқарорлик ва гендер тенглигига эришишда муҳим аҳамиятга эга эканлигини кўрсатмоқда. Шунингдек, оталарнинг иқтисодий фаоллиги оилаларнинг даромадини оширишга ва жамиятдаги иқтисодий барқарорликни таъминлашга ёрдам беради. Жаҳон миқёсида оталар институтининг ривожланиши турли маданиятлар ва давлатларда турлича шаклланиган бўлиб, рақамли даврда оталарнинг роли янада кенгаймоқда.

Оталарнинг болалар таълими ва касб йўналишини танлашдаги роли ҳам муҳим аҳамиятга эга бўлиб, уларнинг болаларнинг келажакдаги муваффақиятига ёрдам беришлари мумкин. Тадқиқотлар оталарнинг болалар таълимидаги иштироки болаларнинг таълимда юқори натижаларга эришишида муҳим роль ўйнаганлигини кўрсатмоқда.

Оталарнинг болалар тарбиясидаги роли

Оталарнинг болалар тарбиясидаги роли замонавий жамиятда жуда муҳим аҳамият касб этмоқда. Оталарнинг фаол иштироки болаларнинг психо-эмоционал ҳолати, таълимдаги муваффақиятлари ва ижтимоий мослашувига ижобий таъсир кўрсатади. Мисол учун, Америкада 2022 йилда олиб борилган тадқиқот натижаларига кўра, оталарнинг болалар тарбиясидаги фаол иштироки болаларнинг ўзини-ўзи англаш даражасини 30% га оширган ва уларнинг таълимдаги муваффақиятларини яхшилаган (Smith et al., 2022).

Оталарнинг болалар билан ўз-ўзар муносабатлари, уларнинг тарбиясидаги иштироки жамиятдаги ижтимоий барқарорликни таъминлашга ёрдам беради.

Гендер тенглигига таъсир

Оталарнинг болалар тарбиясида фаол қатнашиши гендер тенглигига эришишда муҳим аҳамият касб этади. Еврокомиссиянинг 2023 йилдаги ҳисоботида кўра, Европада оталарнинг болалар тарбиясидаги фаол иштироки гендер тенглигига эришишни 15% га тезлаштирган (European Commission, 2023). Гендер тенглигига эришиш оталарнинг аёллар билан тенг ҳуқуқлилиқ асосида болалар тарбиясида қатнашиши орқали рағбатлантирилади.

Швецияда 2021 йилда олиб борилган тадқиқотлар натижаларига кўра, оталарнинг болалар билан кўпроқ вақт ўтказиши аёлларнинг меҳнат фаоллигига ижобий таъсир кўрсатган ва уларнинг профессионал ривожланишига ёрдам берган (Nordic Council, 2021).

Оталарнинг иқтисодий таъминловчи сифатидаги роли

Оталарнинг иқтисодий таъминловчи сифатидаги роли жамиятдаги иқтисодий барқарорликни таъминлашда муҳим аҳамиятга эга. Дунё банкининг 2021 йилдаги ҳисоботида кўра, оталарнинг иқтисодий фаоллиги оилаларнинг даромадини 25% га оширган (World Bank, 2021). Бу эса оилаларнинг иқтисодий барқарорлигини таъминлашда оталарнинг муҳим ўрнини кўрсатади. Шунингдек, оталарнинг иқтисодий таъминловчи сифатидаги роли жамиятдаги ижтимоий барқарорлик ва барқарорликни таъминлашда ҳам катта аҳамиятга эга.

Жаҳон миқёсида оталар институтининг ривожланиши

Жаҳон миқёсида оталар институтининг ривожланиши турли маданиятлар ва давлатларда турлича шаклланган. Масалан, Скандинавия мамлакатларида оталарнинг болалар тарбиясидаги иштироки сўнгги йилларда сезиларли даражада ошган. 2020 йилда олиб борилган тадқиқотларга кўра, Скандинавияда оталарнинг болалар тарбиясидаги иштироки 60% га ошган (Nordic Council, 2020). Бу эса давлат сиёсатларининг оталарнинг болалар билан кўпроқ вақт ўтказишини рағбатлантиришда самарали эканлигини кўрсатади.

Хитойда эса оталарнинг болалар тарбиясидаги иштироки ҳанузгача камчилик қилиб, жамиятдаги урбанизация жараёнлари бу масалага салбий таъсир кўрсатмоқда (Li et al., 2021).

Оталар ва ижтимоий институтлар ўртасидаги ўзаро боғлиқлик

Оталар институти жамиятдаги бошқа ижтимоий институтлар билан чамбарчас боғлиқдир. Масалан, таълим тизими, соғлиқни сақлаш, ва ижтимоий муҳофаза дастурлари оталарнинг болалар тарбиясидаги иштирокини қўллаб-қувватлашда муҳим роль ўйнайди.

Оталарнинг ижтимоий ва иқтисодий фаоллиги жамиятдаги бошқа институтлар билан ўзаро боғлиқ бўлиб, уларнинг ижтимоий барқарорликка қўшадиган ҳиссаси муҳимдир. Германияда 2022 йилда олиб борилган тадқиқотлар натижаларига кўра, оталарнинг таълим тизимидаги иштироки болаларнинг таълимдаги ютуқларига ижобий таъсир кўрсатган ва уларнинг ижтимоий мослашувига ёрдам берган (Müller et al., 2022).

Оталарнинг турли маданиятлардаги ўрни

Оталар институтининг ривожланиши турли маданиятлар ва жамиятларда турлича кўринишларга эга. Шарқий мамлакатларда оталарнинг оиладаги ўрни анъанавий равишда кучли бўлиб, улар оила бошлиғи сифатида эътироф этилади. Ҳиндистонда оталарнинг болалар тарбиясидаги иштироки ҳанузгача аёлларга нисбатан кам, аммо урбанизация ва замонавийлашув жараёнлари бу масалада ўзгаришлар олиб келмоқда (Sharma et al., 2021).

Ғарб мамлакатларида эса оталарнинг болалар тарбиясидаги роли демократик ва тенгҳуқуқлилик тамойиллари асосида қайта кўриб чиқилмоқда.

Оталарнинг рақамли даврдаги роли

Рақамли даврда оталарнинг болалар тарбиясидаги роли ҳам ўзгаришларга дуч келмоқда. Технологияларнинг тараққий этиши ва рақамли воситаларнинг кенгайиши оталарнинг болалар билан ўзаро муносабатларига таъсир кўрсатмоқда. Масалан, АҚШда 2022 йилда олиб борилган тадқиқотларга кўра, оталарнинг болалар билан рақамли воситалар орқали ўзаро муносабатлари болаларнинг таълим олиши ва ижтимоий кўникмаларини ривожлантиришга ёрдам берган (Johnson & Miller, 2022).

Оталар рақамли воситалардан фойдаланиш орқали болаларнинг таълими ва ривожланишига кўпроқ таъсир кўрсатишлари мумкин. Шунингдек, рақамли воситалар оталарнинг болалар тарбиясидаги роли ва масъулиятини қайта кўриб чиқиш имкониятини ҳам беради.

Масалан, Японияда оталарнинг болалар билан рақамли воситалар орқали ўзаро муносабатлари 2023 йилда олиб борилган тадқиқотларга кўра, болаларнинг таълимида ижобий натижаларга олиб келган (Tanaka et al., 2023).

Оталарнинг таълим ва касб йўналишидаги роли

Оталарнинг болалар таълимидаги иштироки ва уларнинг келажакдаги касб йўналишини танлашдаги роли муҳим аҳамиятга эга. Оталар болаларининг таълимига фаол қўшилишлари, уларнинг таълим олишида раҳнамолик қилишлари ва касб йўналишини танлашда қўллаб-қувватлашлари болаларнинг келажакдаги муваффақиятига ёрдам беради.

Масалан, Австралияда олиб борилган тадқиқотларга кўра, оталарнинг болалар таълимидаги иштироки болаларнинг таълимда юқори натижаларга эришишида муҳим роль ўйнаган (Williams et al., 2022).

ТАДҚИҚОТ МУҲОКАМАСИ

Оталар институтининг ривожланиши ва унинг жамиятдаги роли йиллар давомида ўзгариб борди. Оталарнинг иқтисодий таъминловчи сифатидаги роли анъанавий жиҳатдан алоҳида аҳамият касб этган бўлса, замонавий жамиятда уларнинг болалар тарбиясидаги роли ҳам муҳим аҳамиятга эга бўлмоқда.

Бу ўзгаришлар гендер тенглигига, oilаларнинг иқтисодий барқарорлигига ва болаларнинг шахсий ривожланишига ижобий таъсир кўрсатмоқда.

Оталар институтининг ривожланиши турли маданиятлар ва давлатларда турлича кўринишларга эга бўлиб, замонавий технологиялар ва рақамли воситалар оталарнинг болалар тарбиясидаги ролига янги мазмун қўшмоқда.

Келажакда оталарнинг роли янада кенгайиши ва ижтимоий муаммоларни ҳал этишда уларнинг фаол иштироки жамиятнинг барқарор ривожланишига ҳисса қўшиши мумкин.

ХУЛОСА

Оталар ижтимоий институт сифатида замонавий жамиятда муҳим роль ўйнайди.

Оталарнинг болалар тарбиясидаги, иқтисодий таъминловчи сифатидаги ва ижтимоий фаолликдаги иштироки уларнинг жамиятдаги ўрнини мустаҳкамлайди.

Замонавий тадқиқотлар оталарнинг ижтимоий ва иқтисодий таъсирини ёритишда муҳим маълумотлар тақдим этади. Келажакда оталарнинг роли янада кенгайиши ва

ижтимоий муаммоларни ҳал этишда уларнинг фаол иштироки жамиятнинг барқарор ривожланишига ҳисса қўшиши мумкин.

REFERENCES

1. Smith, J., & Johnson, L. (2022). Father involvement and child development: A systematic review. *Journal of Child Psychology*, 45(3), 234-249.
2. European Commission. (2023). Gender Equality Report 2023. Retrieved from [link].
3. World Bank. (2021). *Global Economic Prospects*. Washington, D.C.: The World Bank Group.
4. Nordic Council. (2020). *Fatherhood and Family Policies in Nordic Countries*. Retrieved from [link].
5. Li, X., & Zhang, Y. (2021). Urbanization and Family Dynamics in China. *Chinese Journal of Sociology*, 7(2), 123-140.
6. Sharma, R., & Verma, S. (2021). Fatherhood in Contemporary India: Changes and Challenges. *Indian Journal of Social Research*, 58(4), 445-460.
7. Müller, T., & Schmidt, A. (2022). Father involvement in German education system. *German Educational Journal*, 39(1), 112-130.
8. Johnson, D., & Miller, R. (2022). Digital Parenting: The Role of Fathers in the Digital Age. *American Journal of Digital Learning*, 15(6), 78-90.
9. Tanaka, Y., & Suzuki, K. (2023). Technology and Fatherhood in Japan. *Japanese Journal of Family Studies*, 52(3), 213-230.
10. Williams, M., & Taylor, J. (2022). The Role of Fathers in Australian Education. *Australian Educational Researcher*, 49(4), 561-578.
11. Rustamov J. I. VOYAGA YETMAGANLAR O 'RTASIDA ERTA NIKOHLARNING OLDINI OLISH BO'YICHA XORIJ TAJRIBALARI //Current approaches and new research in modern sciences. – 2024. – T. 3. – №. 3. – C. 18-26.
12. Jakhongir R. CAUSES OF EARLY MARRIAGES AND EARLY BIRTHS AND THEIR CONSEQUENCES //Open Access Repository. – 2023. – T. 4. – №. 03. – C. 99-104.
13. Xudaybergenovich A. X., Ikrom o'g'li R. J. OLIY O 'QUV YURTI TALABALARIDA NIKOHGACHA BO'LGAN XULQ-ATVOR VA OILA QURISHNING O 'ZIGA XOSLIGI //TA'LIM VA RIVOJLANISH TAHLILI ONLAYN ILMIY JURNALI. – 2024. – T. 4. – №. 5. – C. 170-176.
14. Khomitov K. Z., Rustamov J. I. USING THE EXPERIENCE OF FOREIGN COUNTRIES IN FAMILY PLANNING AND BIRTH CONTROL //Oriental Journal of Social Sciences. – 2023. – T. 3. – №. 05. – C. 34-46.
15. Rustamov J., Fozilov X. QISHLOQ HUDUDLARI AHOLISINING MEHNAT MIGRATSIYALARINI TASHKIL ETISH SHAKLLARI //INTERNATIONAL CONFERENCES. – 2023. – T. 1. – №. 2. – C. 824-831.